

Dags att slakta skolsystemets heliga ko

Dagens Samhälle den 31 maj 2016

I de flesta länder finns skolpolitiska särdrag som politiker vägrar att överge, oavsett vilka problem de medför. Av olika anledningar har dessa särdrag, likt heliga kor, fått en säregen status i debatten och ifrågasätts därför inte på allvar. Trots att de ofta står i vägen för ett bättre skolsystem.

Ett av de viktigaste exemplen på detta i Sverige är betygssystemet. I dag kan lärare i princip sätta vilka betyg de vill utan ansvarsutkrävande. Detta kombineras samtidigt med ett antagningssystem till gymnasium och högskola som bygger på just dessa betyg.

Det är ingen nyhet att detta ger upphov till incitament att höja betygen, trots att kunskaperna inte ökar. Exempelvis för att blidka arga curlingföräldrar eller för att helt enkelt locka fler elever till skolan. En IFAU-rapport som kom förra veckan fann exempelvis att friskolor på gymnasienivå är mer generösa i sin betygsättning av nationella prov – och att friskolornas elever presterar sämre än de i kommunala skolor när dessa prov rättas externt.

Vad som skapar dessa skillnader är dock oklart. Ett problem är att friskolor i genomsnitt har elever med sämre snittbetyg med sig från grundskolan. Att dessa elever presterar sämre på nationella prov på gymnasiet kan därför delvis bero på "osynliga skillnader" som är svåra att ta hänsyn till i analysen.

Resultaten gällande betygsinflation är inte heller helt enkla att tolka. Annan färsk forskning finner exempelvis att lärare framförallt ger överbetyg på nationella prov till elever som normalt sett presterar bättre och som råkar ha en dålig dag när de skriver provet.

Huruvida detta förklarar skillnaderna i betygsättning kräver mer forskning för att klargöra. Men eftersom nationella prov inte är examensskrivningar – utan ett verktyg för läraren att använda som behagas i betygsättningen – är det inte ens säkert att skolor använder proven på samma sätt.

Oavsett vad som förklarar resultaten i IFAU-rapporten visar den därför klart hur dåligt dagens system är utformat. Vi vet helt enkelt inte hur elever presterar på olika skolor, eftersom vi inte har insyn i hur betygsättningen fungerar. Samtidigt kräver vi alltså ändå att gymnasieskolor och högskolor ska anta elever med hjälp av de godtyckliga betyg som produceras.

Detta galna system måste reformeras snarast möjligt. Men tyvärr är politikerna upptagna med annat. I söndagens partiledardebatt valde statsminister Stefan Löfvén exempelvis att försöka återta initiativet genom att slentrianmässigt lyfta fram pseudofrågan om vinster. Man föredrar populism framför att åtgärda faktiska problem.

Vad bör då politikerna göra? Först och främst måste betygssystemet centraliseras. Det finns olika sätt att åstadkomma detta, men det bästa vore att införa examensskrivningar i både grundskola och gymnasium. Forskning indikerar nämligen att dessa skrivningar ökar kunskaperna – samtidigt som de skulle säkerställa likvärdig betygsättning.

Samtidigt bör vi passa på och återinföra det relativa betygssystemet. Detta skulle leda till högre konkurrens mellan elever, vilket ökar incitamenten att jobba hårt i skolan.

I stället för populistiska slag i luften är det just dessa incitament som politiker bör fokusera på att skärpa. Oavsett hur många heliga kor som måste offras på vägen.

Gabriel Heller Sahlgren, doktorand

London School of Economics och Institutet för Näringslivsforskning